

ABCD

Varbergs kommun

**Granskning av insatser för elever
i behov av särskilt stöd**

revisionsrapport

KPMG AB

Offentlig sektor

2015-08-18

Innehåll

1.	Sammanfattning	1
2.	Bakgrund	3
3.	Syfte	3
4.	Avgränsning	4
5.	Revisionskriterier	4
6.	Ansvarig nämnd/styrelse	4
7.	Metod	4
8.	Projektorganisation	5
9.	Om särskilt stöd	5
10.	Iakttagelser	6
10.1	Organisation och rutiner	6
10.2	Resurser för elever i behov av särskilt stöd	8
10.3	Stödinsatser	9
10.4	Särskilda undervisningsgrupper	11
10.5	Samverkan	12

1. Sammanfattning

- Organisation och rutiner

Huvudmannen har tydliga rutiner för arbetet med särskilt stöd. Det finns centrala blanketter för beslut om åtgärdsprogram, beslut om att inte upprätta åtgärdsprogram och beslut om att avsluta åtgärdsprogram. På flera enheter har dessa rutiner utvecklats till exempel med ärendets gång.

Elevhälsoorganisationen har gjorts om och rektorer i sju nyskapade team ansvarar stora delar av elevhälsopersonalen. Under verksamhetschefen för grundskolan arbetar chefen för barn- och elevhälsan, som dels har ett samordningsansvar för elevhälsan, dels är personalchef för bland andra skolläkare och medicinskt ledningsansvarig sjuksköterska.

Organisationen upplevs i stort som ändamålsenligt. Kritik riktas emellertid från både skolledare, lärare och elevhälsopersonal mot bristande kompetens på flera enheter vad gäller tal, läs och språk.

- Resurser för elever i behov av särskilt stöd

I stort är alla resurser fördelade på de enskilda enheterna, vilket betyder att elevers behov av särskilt stöd ska tillgodoses inom rektors budgetram. Elevpengen tar viss hänsyn till vårdnadshavarnas utbildningsnivå. För elever med till exempel multifunktionsnedsättning finns medel att söka hos grundskolechefen och för nyanlända elever hos chefen för enheten för nyanlända och modersmål. Rektorer anser att resurserna för elevhälsan i stort täcker behoven, däremot inte för de behov som finns hos nyanlända och elever med multifunktionsnedsättningar.

- Stödinsatser

Sedan införandet av extra anpassningar i skollagen har antalet beslutade åtgärdsprogram minskat betydligt, enligt rektorerna. Elever i behov av särskilt stöd kan få det från flexenheter som består av särskilt utbildad personal och finns på vissa skolenheter. Stöd ges också i form av till exempel extra resurs i undervisningen, speciallärare och digitala hjälpmedel. Nyanlända kan få studiehandledning på modersmålet, men rektorerna vittnar om att denna form av stöd brister.

- Särskilda undervisningsgrupper

I Varbergs kommun finns inga centrala särskilda undervisningsgrupper. Varje rektor beslutar om särskild undervisningsgrupp, enskild undervisning och anpassad studiegång. På huvudmannanivå finns inga uppgifter om antalet särskilda

undervisningsgrupper. Det råder en osäkerhet mellan rektorerna om huruvida flexenheten är en form av särskild undervisningsgrupp.

- Samverkan

Samverkan sker mellan barn- och utbildningsförvaltningen, socialförvaltningen, kultur- och fritidsförvaltningen samt regionen på olika sätt till exempel Psynk, som är ett samverkansprojekt som syftar till att främja barn och ungdomars psykiska hälsa och förebygga psykisk ohälsa.

De intervjuade tycker att samverkan med socialförvaltningen har blivit bättre under de senaste åren, även om skolan fortfarande tycker att socialförvaltningen brister i återkoppling. Samarbetet med BUP fungerar inte helt smärtfritt. De intervjuade upplever att samarbetets kvalitet i hög grad är personbundet.

Efter att ha granskat Varbergs kommuns insatser för elever i behov av särskilt stöd bedömer jag att

- det finns ändamålsenliga rutiner för att upptäcka och dokumentera behovet av särskilt stöd.
- huvudmannen bör tillse att alla elever i behov av särskilt stöd beträffande tal, läs och språk får det.
- huvudmannen måste fortsätta sina ansträngningar för att alla elever i behov av studiehandledning på modersmålet ska få det. Det är också viktigt att huvudmannen följer upp att andra åtgärder vidtages i de fall studiehandledning inte kan erbjudas.
- det råder en viss diskrepans mellan hur rektorerna tolkar lagens skrivning om särskild undervisningsgrupp, enskild undervisning och anpassad studiegång. Därför bör nämnden efterfråga en uppföljning och analys av antalet beslut om särskild undervisningsgrupp, enskild undervisning och anpassad studiegång som har fattats av rektorerna på kommunens grundskoleenheter. Utgångspunkten för det särskilda stödet är att det ska ges inom den elevgrupp som eleven tillhör, men elever i behov av särskilt stöd i till exempel särskild undervisningsgrupp ska få behovet tillgodosett.
- att huvudmannen bör följa upp hur samverkan mellan skola och socialtjänsten och mellan skola och BUP fungerar. Huvudmannen måste ta ansvar för att samverkan sker för barnens och elevernas bästa oavsett vem som råkar vara chef för en verksamhet eller vem som representerar skolan, socialtjänsten eller regionen. Förslagsvis görs detta i överenskommelser mellan myndigheterna.

2. Bakgrund

Vi har av Varbergs kommuns revisorer fått i uppdrag att granska hur kommunen arbetar med elever som är i behov av särskilt stöd, vilka insatser som erbjuds och vilken samverkan som sker kring dessa barn. Uppdraget ingår i revisionsplanen för år 2015.

Ett övergripande mål för samhället är att alla barn ska växa upp under trygga och goda förhållanden. Föräldrarna har det grundläggande ansvaret. Men utöver det måste alla berörda myndigheter och andra samhällsorgan ta ett gemensamt ansvar för att uppmärksamma barn som kan behöva särskilt stöd. Ofta behövs samarbete för att kunna tillgodose barnens behov och det finns ett antal lagbestämmelser för att möjliggöra detta. Trots att det finns svårigheter och hinder för en väl fungerande samverkan finns det samtidigt en enighet om att samverkan behövs. De allra flesta barn i behov av särskilt stöd finns i förskolan och skolan. Skolan har därigenom unika möjligheter att i ett tidigt skede uppmärksamma barn i behov av särskilt stöd och erbjuda adekvata insatser och åtgärder.

En av skolans huvuduppgifter är att anpassa undervisningen så att varje elev får möjlighet att lära på det sätt som passar eleven bäst. Eleven har rätt att få det stöd och den stimulans som behövs för att nå så långt som möjligt inom den ordinarie undervisningen. Om skolan misstänker att eleven trots detta inte kommer att nå kunskapsmålen i ett eller flera ämnen ska skolan ge eleven särskilt stöd. Rätten till särskilt stöd är kopplad till rätten att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås eller till att eleven uppvisar andra svårigheter i sin skolsituation.

Revisorerna bedömer utifrån sin riskbedömning att svårigheterna i skolsituationen är av varierande orsak och kan ofta vara komplexa. Stöd och åtgärder ska i första hand vara inkluderat och ske främst i den egna elevgruppen. Därför är det viktigt att möjliggöra tidiga insatser genom att stimulera till tidig upptäckt. Varbergs kommuns revisorer anser därför att kommunens samverkan kring och insatser för elever i behov av särskilt stöd bör granskas.

3. Syfte

Det övergripande syftet med granskningen är att bedöma hur nämnden genom sin styrning och uppföljning säkerställer att arbetet med barn i behov av särskilt stöd sker enligt skollagens krav och beslutade interna riktlinjer. I projektet har särskild uppmärksamhet riktats mot:

- Finns det ändamålsenliga rutiner för att upptäcka, dokumentera och tillgodose behov av särskilt stöd?
- Efterlevs aktuella rutiner och riktlinjer vad gäller att upptäcka, upprätta åtgärdsprogram, genomföra och följa upp insatser?

- Hur avsätts resurser för barn i behov av särskilt stöd?
- Vilka insatser görs för elever som är i behov av särskilt stöd?
- Finns det särskilda undervisningsgrupper för elever med svårigheter att nå kunskapsmålen?
- Finns samverkan med andra aktörer inom området för att nå måluppfyllelse?

4. Avgränsning

Granskningen omfattar grundskolan i Varbergs kommun.

5. Revisionskriterier

Vi kommer att bedöma om verksamheten uppfyller:

- skollagen (2010:800) i rapporten benämnd SkoLL och
- tillämpbara interna regelverk och policys.

6. Ansvarig nämnd/styrelse

Granskningen avser barn- och utbildningsnämnden.

7. Metod

Granskningen har genomförts genom:

- dokumentstudie av relevanta dokument och
- intervjuer med barn- och utbildningsnämndens ordförande och vice ordförande, förvaltningschef, verksamhetschef för grundskolan, verksamhetschef för elevhälsan, rektorer, representanter för elevhälsan och lärare.

8. Projektorganisation

Granskningen kommer att utföras av Joakim Nertyk, utbildningsspecialist. Kristian Gunnarsson deltar i granskningen i sin roll som kundansvarig.

Revisionsrapporten har sakgranskats av förvaltningschef Elisabeth Svennerstål Jonsson.

9. Om särskilt stöd

Utbildningen ska vara likvärdig för alla elever inom skolväsendet. Med likvärdighet menas enligt Skolinspektionen ”lika tillgång till utbildning, lika kvalitet på utbildningen och att utbildningen ska vara kompenserande”. I skollagens 3 kap. regleras om barns och elevers utveckling mot målen. ”Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål.” Om det framkommer att en elev riskerar att inte nå målen, trots att stöd har givits genom extra anpassningar, skall detta anmälas till rektor som skyndsamt ska utreda elevens eventuella behov av särskilt stöd. I detta sammanhang ska också samråd ske med elevhälsan, ”om det inte är uppenbart obehövligt”. Om eleven behöver särskilt stöd ska den få det och ett åtgärdsprogram ska utarbetas i enlighet med skollagens 3 kap. 9 §.

Det kan finnas många orsaker till att en elev kan ha svårt att uppnå kunskapskraven och därför behöver särskilt stöd. Elever med diagnoser behöver inte automatiskt komma i åtnjutande av särskilt stöd. En diagnos får inte heller vara en förutsättning för att få särskilt stöd. Det är professionen som själv bedömer vad som är särskilt stöd.

Huvudmannen måste ge rektorerna förutsättningar att kunna leva upp till lagens krav. Det är sedan rektor som i sin tur tillser att personalen både har kompetens och resurser för arbete med särskilt stöd. Skolverket påtalar i sina allmänna råd beträffande ”Stödinsatser i utbildningen” (SKOLFS 2014:40) att ”det är rektorn som ansvarar för att det finns fungerande rutiner på skolenheten för att utarbeta och dokumentera åtgärdsprogram. I utarbetandet av åtgärdsprogram ska eleven och elevens vårdnadshavare ges möjlighet att delta. (Skoll 3 kap. 9 §) Det är angeläget att skolans personal är lyhörd inför vad eleven och vårdnadshavarna framför. Det är emellertid rektor, eller i förekommande fall den person som rektor delegerat till, som är ansvarig för att elevens situation utreds, även om vårdnadshavaren skulle motsätta sig det.

10. Iakttagelser

År 2014 lämnade 16,3 procent av grundskoleleverna i Varbergs kommun skolan utan att ha uppnått kunskapskraven i alla ämnen. 6,9 procent uppnådde inte kunskapskraven i ett ämne. Måluppfyllelsen är i Varberg högre än i riket som helhet där 22,6 procent avslutade grundskolan utan att ha uppnått kunskapskraven i alla ämnen. Måluppfyllelsen i Varberg har förbättrats varje år under de senaste fem åren, 2010-2014. Lärartätheten har ökat under de senaste tre åren till 10,6 elever per heltidsanställd pedagogisk personal och är också något högre än i riket som helhet, där snittet ligger på 10,9. (Skolverket, jämförelsetal 2010-2014)

På Varbergs kommuns hemsida, efter att klickat på länkarna barn och utbildning och särskilt stöd, informeras om vilka åtgärder som skolan ska vidtaga om en elev "har svårt att klara skolarbetet". Vid frågor på temat hänvisas till barnets skola.

I 2014-års elevhälsoundersökning ställs inga frågor till eleverna på grundskolan om deras upplevelser av att få den hjälp man anser sig behöva. I kommande undersökningar kommer så att göras.

I tabellen nedan framgår antalet anmälningar och typ av anmälningar om särskilt stöd som riktats mot grundskolan i Varbergs kommun.

Anmälningsbakgrund - särskilt stöd	2014	2013	2012
antal anmälningar	8	14	7
- varav uppföljning	5	2	4
- varav kritik	2	6	1
- varav utan kritik	1	4	2
- varav till huvudmannen för handläggning	0	2	0

(Siris, Skolverket, anmälningar till Skolinspektionen, 2012-2014)

10.1 Organisation och rutiner

Kommunfullmäktige har uppdragit åt barn- och utbildningsnämnden att ansvara för grundskolan. Till sin hjälp i arbetet har nämnden tjänstemän vid barn- och utbildningsförvaltningen. Förvaltningen leds av förvaltningschefen. För grundskolan finns en ansvarig verksamhetschef, som huvudsakligen har till uppgift att leda och stödja grundskolans

rektorer. Chefen för grundskolan anställer och lönesätter rektorer på vidaredelegation från förvaltningschefen.

Barn- och utbildningsnämnden har för år 2015 antagit tre mål:

- ökad kunskap och kreativitet,
- en utbildning för framtidens arbetsmarknad och
- ökat ansvar för hälsa och miljö.

Aktuellt för denna granskning är följande indikatorer:

- för mål 1 - Andelen behöriga till nationellt program ska öka jämfört med föregående år och
- för mål 3 – Andelen barn och elever som känner trygghet och trivsel i sin lärandemiljö i den årliga enkäten ska öka jämfört med föregående år.

Barn- och utbildningsnämnden är vårdgivare enligt hälso- och sjukvårdslagen. Arbetet leds på förvaltningsnivå av chefen för barn- och elevhälsan som är underställd grundskolechefen. För arbetet inom elevhälsan finns en Barn- och elevhälsaplan som är fastställd av nämnden 2011-12-19. Planen har precis omarbetats och kommer inom kort att presenteras för nämnden. Enligt förvaltningschefen kommer nämnden inte att fatta beslut om planen. Presentationen utgör ett informationsärende. Från och med den 1 januari 2015 gjordes elevhälsaorganisationen om utifrån det primära syftet att ”elevhälsans resurser ska ligga närmare rektors ansvar och beslut för barn och elever”.

På förvaltningsnivå, under chefen för barn- och elevhälsa, arbetar skolläkare, verksamhetschef för skolhälsovården benämnd skolsköterska med medicinskt ledningsansvar, en psykolog och specialpedagoger med spetskompetens. Den ledningsansvariga skolsköterskan är nyrekryterad och har inte påbörjat sitt arbete. Under utvecklingschefen arbetar en övergripande specialpedagog med inriktning mot läs och språk.

En ny team-organisation infördes också 1 januari 2015. Kommunens förskolor och skolor är indelade i sju olika team. Varje team består av mellan två och sex skolenheter, som tillsammans förfogar över medicinsk (skolsköterska), psykologisk, psykosocial samt specialpedagogisk kompetens. På varje skolenhet arbetar alltså ett elevhälsateam (EHT) som består av skolsköterska, psykolog, kurator och specialpedagog. För denna personal är rektor chef. Arbetet i EHT leds av enhetens rektor och i flera fall deltar också studie- och yrkesvägledaren.

På central nivå finns fastställda dokument för beslut om åtgärdsprogram för en elev som behöver särskilt stöd, beslut om att avsluta åtgärdsprogram samt beslut om att inte utarbeta ett åtgärdsprogram. Rektorerna tycker att dessa dokument är bra, men på en del enheter har de vidareutvecklats och förtydligats för att passa den enskilda enheten. Det kan till exempel handla om ärendets gång.

Arbetet med att upptäcka, dokumentera, upprätta åtgärdsprogram, genomföra, följa upp och utvärdera sker på ungefär samma sätt på alla enheter. Rektorer kan konstatera att efter förändringen av skollagen beträffande extra anpassningar har antalet åtgärdsprogram minskat betydligt. Rektorer är mycket glada över detta, eftersom resurser flyttas från administration till särskilt stöd. Representanter för elevhälsan menar att lärarna ibland upplever en osäkerhet om hur länge de ska arbeta med extra anpassningar och när de ska gå vidare i processen.

Om en elev är i behov av stöd är det främst läraren som upptäcker det och agerar. På ett tidigt stadium involveras representanter för elevhälsan. Specialpedagogen spelar vanligtvis en viktig roll i arbetet. På en del skolor är det vederbörande som håller i arbetet både under utredningen och i uppföljning och utvärdering. På alla skolor är det rektor som fattar beslut om åtgärdsprogram. Föräldrar och elever involveras på det sätt som lagen föreskriver, enligt rektorerna.

Att åtgärdsprogrammen följer gällande lagstiftning och fastslagna riktlinjer följs upp av huvudmannen i internkontrollplanen genom stickprov.

10.2 Resurser för elever i behov av särskilt stöd

Kostnaden för en elev i grundskolan låg 2013 i snitt i Varbergs kommunala skolor på 87.300 kronor. Det är 2.000 kronor lägre än snittet för kommungruppen större städer. Enligt Skolverkets statistik är det lokal- och inventariestikostnaderna som är lägre i Varberg.

Skolinspektionen förelade kommunen i sitt tillsynsbeslut av den 10 december 2013 att "huvudmannen ska sträva efter att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen". (Skolinspektionen, dnr 43-2012:5306) Det konstateras vidare att det skiljer mellan skolenheterna "i hur hög grad elever får behoven av särskilda stödinsatser tillgodosedda".

Under 2013 arbetade förvaltningen på en ny resursfördelningsmodell, som trädde i kraft budgetåret 2014. Den nya resursfördelningsmodellen har kompensatoriska inslag och elevpengen bygger till viss del på föräldrarnas utbildningsbakgrund. Av grundskolans budget för 2015 på 319 miljoner kronor avsattes 8 miljoner kronor till socioekonomiska faktorer. Till modersmål, studiehandledning och stöd till nyanlända avsattes 14,4 mnkr och för särskilda satsningar för elever i behov av särskilt stöd avsattes totalt 8,2 mnkr. Några lärare ifrågasätter resursfördelningsmodellen, som de inte tycker utgår ifrån verkliga behov. De ser modellen som fiktiv och alla elever i behov av särskilt stöd kan inte få det, eftersom resurser saknas.

I budget för 2014 gjordes en prioriterad satsning på 5,5 miljoner kronor för barn i behov av särskilt stöd. Närmare 4,5 miljoner kronor kom grundskolan till del. Resurserna fördes ut i en ökad ram och hur resurserna användes följdes upp i årsredovisningen.

För nyanlända finns det resurser i en extra pott som kompletterar den ordinarie resursfördelningen. Rektorer kan till exempel anhålla om medel från enheten för nyanlända och modersmål. För elever med till exempel multifunktionsnedsättning, fysiska handikapp med mera finns medel att söka hos grundskolechefen i form av tilläggsbelopp. Rektorer anser att resurserna inte räcker för att täcka behoven för nyanlända eller för elever med extra särskilda behov.

10.3 Stödinsatser

Det som före 1 juli 2014 var särskilt stöd är idag alltså extra anpassningar och särskilt stöd. Denna granskning berör särskilt stöd och de åtgärder som behöver vidtagas ska finnas med i ett åtgärdsprogram. Representanter för elevhälsan ger som exempel på stödinsatser inom särskilt stöd:

- resursperson i klassen. Även om denna insats primärt är tänkt att verka under en begränsad tid blir stödet ofta permanent.
- speciallärarinsats som tidsbegränsas till en termin eller ett läsår. Även denna insats kan vara längre. Stödet kan ges enskilt eller i en mindre grupp utanför ordinarie undervisningstid.
- utökad tid på fritids för elever som behöver stärka sitt språk eller som är i behov av att utöka det sociala kontaktnätet.
- tillgång till mer än en lokal under undervisningspass, för att möjliggöra arbete i halvklass eller som "reträtsplats" för elever som behöver det.
- handledning av specialpedagog, skolpsykolog eller kurator.
- tillgång till digitala verktyg, såsom iPad.

Enligt Skolverkets statistik för läsåret 2014/15 har 4,9 procent av grundskolelärarna specialpedagogisk högskoleexamen. Det ligger 0,7 procentenheter under snittet för kommungruppen större städer.

Rektorerna upplever att elevhälsans omfattning är tillfredsställande och barn i behov av särskilt stöd i de flesta fall får det stöd som de behöver. Elever i behov av talpedagogiskt stöd kan dock inte få det i den omfattning som krävs, enligt både skolledare och representanter för elevhälsan. Efter omorganisationen den 1 januari 2015 tappade förvaltningen kompetens och dagens inriktning att låta ordinarie lärare efter stöd av specialpedagog ansvara för stödet gör att stödet varken blir tillräckligt omfattande eller är ändamålsenlig, enligt rektorer och elevhälsopersonal. Elevhälsan menar också att regionens logopedmottagning gärna avhänder sig elever i behov av talpedagogiskt stöd när barnen blir elever i förskoleklass. Det krävs hög kompetens hos den personal som ska arbeta direkt mot eleverna. Lärarna är mycket kritiska mot att resurserna inte räcker till för att ge alla elever i behov av särskilt stöd ett adekvat stöd, primärt menar de då pedagogiskt stöd. De tycker inte att det är rimligt att sätta in alla resurser på att handleda lärare att klara av att möta

alla elever och deras behov i ett klassrum. Det saknas i hög grad speciallärare. Några rektorer och lärare påtalade också brister inom den psykologiska kompetensen, både vad gäller omfattning och hur de arbetar. Förvaltningschefen är medveten om de synpunkter som framförs från verksamheten och poängterar samtidigt hur svårt det är att rekrytera speciallärare, eftersom utbildningen under en längre tid låg nere, vilket gjort att tillgängliga speciallärare är lågt.

Under hösten 2014 inrättade huvudmannen ”flexenheter” vid sju skolenheter. På flexenheterna arbetar personal med olika bakgrund, främst pedagoger, som har fått genomgå en särskild internutbildning. Personalen i flexenheterna har också deltagit i utbildning för att öka sin kunskap om barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Rektor kan i åtgärdsprogram besluta om insatser från flexenhetens sida, vilket kan betyda att en elev får ett särskilt stöd i klassrummet under hela eller delar av dagen. I flera fall handlar det också om att stödet ges i form av särskild undervisningsgrupp på heltid eller deltid. Grundskolechefen påpekar dock med emphasis att flexenheterna primärt inte är särskilda undervisningsgrupper. Flexenheterna är en arbetsmetod och inte en struktur eller grupp. Utgångspunkten är att alla elever ska inkluderas i en helhet. Förvaltningschefen menar att normaliseringsbegreppet bland all personal i skolan måste vidgas.

Ett par av de intervjuade var mycket kritiska mot att den samlade spetskompetensen som fanns inom ÖRT, det övergripande resursteamet, nu saknas. Vissa enheter har fått en mycket god kompetensförstärkning, medan andra helt blivit utan, menar de. Förvaltningsledningen verifierar bilden, men påtalar samtidigt att elevhälsan har stärkts i de team där behoven upplevts som störst. Vid omorganisationen stärktes förskolan med 0,4 tjänst för specialpedagog och grundskolan med 1,2 tjänst som specialpedagog utöver den omfördelning som gjordes av de vakanta tjänsterna på 2,0 som tilldelades grundskola och förskola. Övergripande preventionssamordnare på 0,75-tjänst riktades till största delen till gymnasieskolan, enligt förvaltningschefen.

Studiehandledning är inget som elev eller vårdnadshavare ska behöva ansöka om för att få ta del av. Enligt 5 kap. 4 § skolförordningen ska en elev få studiehandledning om eleven behöver det, det vill säga skolans personal måste vara uppmärksam och påtala detta behov av stöd för rektor. Om en utredning visar att en elev är i behov av studiehandledning som ett särskilt stöd för att underlätta måluppfyllelsen ska åtgärdsprogram utarbetas på det sätt som gäller andra särskilda stödinsatser. Mer om detta finns att läsa i Skolverkets stödmaterial ”Studiehandledning på modersmål – att stödja kunskapsutvecklingen hos flerspråkiga elever”. Om studiehandledning av olika skäl inte kan erbjudas måste andra åtgärder vidtagas.

Vid tillsynen 2013 kunde Skolinspektionen konstatera att elever i behov av studiehandledning på modersmålet inte fick det vid alla skolenheter. Vidare riktades kritik mot ett antal skolenheter (t.ex. Bosgårdsskolan, Buaskolan, Hagaskolan, Håstenskolan, Marie-dalsskolan och Vidhögeskolan) för brister när det gäller att anmäla till rektor om elev befaras att inte kunna nå målen, skyndsamt utredning samt bristande åtgärdsprogram. I årsredovisningen och kvalitetsanalysen 2014 konstaterar förvaltningen att kommunen inte

har kunnat tillgodose de behov som finns i verksamheten för studiehandledning. Orsaken till detta anges vara brist på studiehandledare. Om en rektor anser att en elev är i behov av studiehandledning ansöker rektor om studiehandledning på blankett som skickas till enheten för nyanlända och modersmål. Rektorerna tycker att detta fungerar bra. Det är bara i de fall då det inte finns tillgång eller tillräcklig tillgång på studiehandledare som denna typ av stöd uteblir. Ett par rektorer är mycket kritiska mot bristen på stöd åt nyanlända elever som placerats ute på enheterna. De poängterar vikten av att huvudmannen anstränger sig för att få kompetent personal, som kan arbeta som studiehandledare med dessa elever. Rektorerna ger också exempel på hur bra det kan gå för elever som får studiehandledning på modersmålet.

Under sommaren 2014 genomfördes en lov- och sommarskola i matematik för elever i årskurs 9.

10.4 Särskilda undervisningsgrupper

Utgångspunkt för särskilt stöd är att den ska ges inkluderande, det vill säga i så hög grad som möjligt i den elevgrupp som eleven tillhör. Skulle det vara så att detta av särskilda skäl inte fungerar får rektor besluta om särskild undervisningsgrupp eller enskild undervisning. (SkolL 3 kap. 11 §) Beslut enligt denna paragraf måste fattas av rektor och får inte delegeras. Beslut kan inte fattas med mindre än att andra alternativ har provats. Syftet med särskild undervisningsgrupp eller enskild undervisning är att tillgodose de behov som eleven har för att nå målen med utbildningen. Rektor måste följa upp beslutet för att skaffa sig en aktuell bild av elevens studiesituation och eventuellt besluta om att låta eleven helt eller delvis återgå till undervisning i den ordinarie elevgruppen. (Se vidare Skolinspektionens Kunskapsöversikt särskilt stöd i form av enskild undervisning och särskild undervisningsgrupp, Dnr 400-2013:3681) En särskild undervisningsgrupp skulle, enligt Skolinspektionen, kunna utgöras ”av elever med liknande neuropsykiatriska funktionshinder som Asperger syndrom och ADHD”. Undervisningen kan bedrivas av särskilt utbildade lärare och lektionerna anpassas till gruppens/elevens särskilda behov.

I Varbergs kommun finns inga centrala särskilda undervisningsgrupper. Varje rektor beslutar om särskild undervisningsgrupp mm. Undervisningen fortsätter på den ursprungliga enheten. På de enheter där det finns flexenheter kan elever deltaga i verksamheten som särskild undervisningsgrupp. Rektor beslutar om detta och eleven är fortsatt inskriven i den ursprungliga klassen.

Några rektorer lyfter fram att det finns elever i verksamheten som behöver mycket mer stöd än vad som kan ges inom ramen för flexenheter. Deras behov är så stora och efter att de centrala särskilda undervisningsgrupperna avskaffats har deras behov inte kunnat tillgodoses. Lärarna instämmer i denna kritik. Det finns elever som har mycket svårt för att verka i en miljö med många andra människor, att då ständigt utsätta dem för att inkluderas i ordinarieklasser är inte att möta deras behov på rätt sätt. Lärarna lyfter också fram antalet hemmasittare som inte kan ges det stöd som de behöver eller att huvudmannen

vidtager de kraftåtgärder som kan göras för att få vårdnadshavaren att sända sina barn till skolan. Grundskolechefen menar å sin sida att införandet av den nya arbetsmetoden med flexenheter har fått antalet hemmasittare att minska.

10.5 Samverkan

Psynk är ett samverkansprojekt mellan barn- och utbildningsförvaltningen, socialförvaltningen och kultur- och fritidsförvaltningen. Projektet sattes i början av 2014 och är treårigt. Det syftar till att främja barn och ungdomars psykiska hälsa och förebygga psykisk ohälsa. Psynk, som består av verksamheterna Bäring, Skolfam och Mångkulturellt centrum.

- Bäring är ett mobilt team med psykosocial, specialpedagogisk och dramapedagogisk kompetens, som arbetar framåtstyre med elevens hela vardag i fokus.
- Skolfam, som består av psykolog, specialpedagog, familjehemssekreterare och socialsekreterare, ska fungera som ett komplement till skolans stöd för elever som är familjehemsplacerade.
- Mångkulturellt centrum ska särskilt arbeta för att stödja nyanlända.

Vid behov av samordning av stödinsatser upprättas en samordnad individuell plan, SIP. (Barn- och elevhälsaplan) Vissa barn i behov av stöd kan vara i behov av ”sammansatt stöd”, det vill säga olika typer av stöd från olika verksamheter såsom pedagogiskt stöd, socialt stöd och psykiatriskt stöd. Alla som arbetar inom socialtjänst eller inom hälso- och sjukvård är enligt lag skyldiga att ta initiativ till en samordnad individuell plan (SIP), genom vilken stödet samordnas till gagn för den enskilde. (2 kap. 3 § Hälso- och sjukvårdslagen) Syftet är att motverka att åtgärder osammanhängande sätts in av olika verksamheter och att eleven skickas runt mellan instanser. Den enskilde ska alltid själv vara delaktig i arbetet med SIP.

Rektorerna bedömer att samverkan med socialtjänsten har utvecklats positivt. Det är enkelt för rektorerna att kontakta personalen på socialförvaltningen både för att kunna ställa frågor och för att be dem delta i möten på skolan. Det finns dock ytterligare att göra för att samverkan ska kunna fungera riktigt bra. Till viss del upplever rektorerna att återkopplingen från socialtjänsten till skolan brister.

Många elever mår idag psykosocialt dåligt. Relationen till landstingets BUP är därför mycket viktig. Intervjuade rektorer ser här en betydande förbättringspotential, även om någon tycker att det har blivit bättre sedan BUP fick en ny chef. De vittnar bland annat om att det kan ta flera månader innan man får tag på behandlande psykolog, när möten sker kan BUP:s representanter sitta bredvid föräldrarna och tala om för skolan vilka åtgärder som den ska vidtaga eller att BUP meddelar föräldrar att de inte kan göra något eftersom skolan inte har hört av sig eller vidtagit någon åtgärd. Lärarna ger olika bilder

av samverkan, ibland fungerar det bra, ibland mindre bra. Någon återkoppling från socialtjänsten upplever de inte att de får.

KPMG, dag som ovan

Joakim Nertyk
verksamhetsrevisor